

CHECKLIST

Ako rozoznať manipulatívny graf

Pri každom grafe, ktorý vidíte v médiách, na sociálnych sieťach alebo v prezentáciách, položte si týchto 10 otázok:

1	☐ Začína os Y nulou? Ak nie, skúsajte si predstaviť graf s osou od nuly. Mení sa váš dojem? Orezaná os dramaticky nafukuje malé rozdiely.
2	☐ Sú škály rovnomerné a poctivé? Skontrolujte, či sú intervaly na osiach pravidelné. Nerovnomerné škály môžu vizuálne zvýrazniť alebo skryť trendy.
3	☐ Zobrazuje graf VŠETKY relevantné dáta? Hľadajte cherry-picking: chýba niekoľko rokov? Sú vynechané kategórie? Začína časová os nápadne vhodne?
4	☐ Je typ grafu vhodný pre tieto dáta? Koláčový graf pre trendy v čase? 3D efekt, ktorý skresľuje pomery? Ikony namiesto čísiel? Nevhodný typ grafu môže klamať aj s pravdivými dátami.
5	☐ Priemer, alebo medián? Priemerný plat 3 500 € neznamená, že väčšina zarába 3 500 €. Pýtajte sa: neboli by medián alebo modus výstižnejšie?
6	☐ Kto to vytvoril a prečo? Každý graf má autora s motiváciou. Firma, strana, médium? Aký príbeh chcú rozprávať? Aký záver chcú, aby ste urobili?
7	☐ Čo graf NEukazuje? Rovnako dôležité ako to, čo vidíte: chýba kontext, porovnanie, časový rámec? Chýbajúci údaj môže zmeniť celý obraz.
8	☐ Znamená korelácia kauzalitu? Dve veci sa dejú súčasne ≠ jedna spôsobuje druhú. Vždy sa pýtajte: existuje tretí faktor?
9	☐ Ako by graf vyzeral INAK? Skúste si predstaviť tie isté dáta s inou škálou, iným časovým obdobím, iným typom grafu. Ak sa dojem výrazne zmení, buďte opatrní.
10	☐ Overil som si zdroj dát? Dôveryhodné zdroje: data.gov.sk, Eurostat, Our World in Data. Nedôveryhodné: anonymné infografiky, nepodložené čísla na sociálnych sieťach.

3 otázky, ktoré si položte VŽDY:

1. Kto to vytvoril a prečo? 2. Čo graf NEukazuje? 3. Ako by vyzeral inak?

Zdroje na overovanie: data.gov.sk | Eurostat | Our World in Data | DenníkN.sk/fakticky

Workshop: Ako klamať štatistikou • FPVaI UKF Nitra

**Financované
Európskou úniou**
NextGenerationEU

**MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**